

Bezpečnost práce v železniční dopravě

Obsah

1 Úvod	2
2 Zásady pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci	2
3 Rizikové faktory	12
4 Osobní ochranné pracovní prostředky	13
5 Zdravotní způsobilost	13
6 Související předpisy	16

Vydal: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i.,
Jeruzalémská 9, Praha 1

Rok: 2010

Vydání: páté

Zpracoval: Ing. Miroslava Šmídová

1 Úvod

I když běžně jezdíme na pracovních cestách vlastními či služebními vozidly nebo se dopravujeme linkovými autobusy a tedy se pohybujeme především po pozemních komunikacích, své nezastupitelné místo v přepravě má stále i doprava po železnici. Následujících několik kapitol má podat přehled o zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci při tomto druhu přepravy, a to nejen pro zaměstnance dráhy, ale i pro cestující veřejnost.

2 Zásady pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

Technický stav železničních vozidel

Na dráhách lze provozovat taková vozidla, která svojí konstrukcí a technickým stavem odpovídají požadavkům drážní dopravy, obsluhujících osob, přepravovaných osob a věcí a jejichž technická způsobilost byla prokázána shodou se schváleným typem (prokazuje se typovým osvědčením pro každé vozidlo; o schválení typu rozhoduje drážní správní úřad na základě žádosti tuzemského nebo zahraničního výrobce nebo jiné osoby, která prokáže právní zájem na schválení typu drážního vozidla). Drážní správní orgán schvaluje též změnu na drážním vozidle, jejíž podstatou je zásah do konstrukce vozidla znamenající odchylku od schváleného typu.

Pravidelné technické kontroly žel. drážních vozidel v provozu:

§ 44 zákona č. 266/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, stanoví, že drážní vozidla v provozu, které určí prováděcí předpis (tj. vyhláška č. 173/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a kterými jsou hnací drážní vozidla, tažená drážní vozidla a speciální vozidla, podléhají pravidelným kontrolám, kterými se ověřuje periodicky ve stanovených lhůtách jejich technický stav. Tyto kontroly provádí provozovatel drážního vozidla prostřednictvím odborně způsobilé osoby. Lhůty pravidelných technických kontrol stanoví příloha č. 5 vyhlášky č. 173/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a jejich rozsah příloha č. 6. Pravidelná kontrola technického stavu drážního vozidla musí garantovat jeho bezpečné provozování až do lhůty další kontroly; proto musí dopravce zabezpečit, aby tyto kontroly prováděly jen osoby odborně způsobilé. O vykonané kontrole pořizuje tato osoba zápis do průkazu způsobilosti, resp. jde-li o vozidlo tažené, provedení kontroly se vyznačí na určeném místě přímo na vozidle.

Zákaz použití drážního vozidla

K jízdě nesmí být použito drážní vozidlo, které:

- a) má překročeny přípustné meze opotřebení, nebo nepřípustné poškození nebo trhliny na provozně důležitých částech vozidla, s výjimkou drážního vozidla

- přepřavovaného do místa opravy, pokud není bezprostředně ohrožena bezpečnost provozování dráhy nebo drážní dopravy,
- b) má závadu na brzdovém systému, která může způsobit nespolehlivé brždění drážního vozidla nebo vlaku,
 - c) má nefunkční návěstní zařízení nebo zabezpečovací zařízení v rozsahu bezprostředně ohrožujícím bezpečnost provozování dráhy nebo drážní dopravy,
 - d) nemá provedenou pravidelnou kontrolu technického stavu, s výjimkou drážního vozidla přepřavovaného do místa opravy a loženého nákladního vozu, přepřavovaného do místa vykládky, pokud svým technickým stavem bezprostředně neohrožuje bezpečnost provozování dráhy nebo drážní dopravy,
 - e) svým technickým stavem ohrožuje životní prostředí,
 - f) má poškození, případně deformace vozové skříně, nebo pojezdu, nebo má jiné závady bezprostředně ohrožující bezpečnost provozování dráhy nebo provozování drážní dopravy,
 - g) je zjevně nerovnoměrně naloženo nebo jeho náklad není řádně uložen a zajištěn, nebo přeprava nákladu není povolena,
 - h) některou svou součástí překračuje obrys drážního vozidla nebo jakákoliv součást nákladu na drážním vozidle taženém nebo vozidle speciálním přesahuje stanovený průjezdný průřez, nejedná-li se o dopravu zvlášť povolenou,
 - i) nezaručuje součinnost s kolejovými obvody správnou činnost zabezpečovacího zařízení, nejedná-li se o jízdu zvlášť povolenou.

Drážní vozidlo, u kterého za jízdy došlo k výše uvedeným závadám, smí dojet na místo, je-li to nezbytné, kde je možno závadu odstranit, avšak jen pokud tím není ohroženo bezpečné provozování dráhy nebo provozování drážní dopravy.

Kvalifikační předpoklady zaměstnanců železniční dopravy

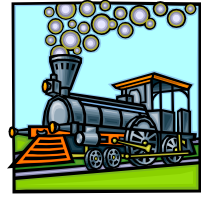
Kvalifikace řidičů drážních vozidel

Drážní vozidlo smí řídit pouze osoby s platným průkazem způsobilosti k řízení. Tento průkaz vydá drážní správní úřad žadateli, který prokázal zkouškou odbornou způsobilost. Žadatel musí:

- a) dosáhnout předepsaného věku (21 let) a vzdělání [viz § 9 vyhlášky č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů – obecně – ve většině případů je požadováno střední odborné nebo úplné střední odborné vzdělání; u řízení speciálního hnacího vozidla pouze na vlečce je postačující dokončené základní vzdělání, odborná způsobilost v elektrotechnice s klasifikací „osoba poučená“ a dále tak, jak je uvedeno dále u písm. d)],
- b) být k řízení spolehlivý (spolehlivý k řízení není ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, jehož skutková podstata souvisí s řízením, nebo pro jiný trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže vzhledem k řízení a osobě žadatele je obava, že se dopustí při řízení stejného nebo podobného činu nebo komu byl soudem uložen trest zákazu činnosti spočívající v řízení),

- c) prokázat svou zdravotní způsobilost,
- d) podrobit se předepsané výuce a výcviku (rozsah viz Příloha č. 4 vyhlášky č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Bez průkazu způsobilosti mohou drážní vozidla řídit osoby při jízdním výcviku nebo při zkoušce k řízení drážního vozidla. Při provozování drážního vozidla neschváleného typu pro účely zkušebního provozu a při zkouškách pro schválení typu nebo změny typu mohou drážní vozidlo řídit osoby dodavatele bez průkazu způsobilosti pouze pod dohledem osoby dopravce, který zodpovídá za zachování všech zásad pro bezpečnost drážní dopravy.

Kvalifikace k provádění revizí, prohlídek a zkoušek určených technických zařízení
Podle § 48 odst. 1 zákona č. 266/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, mohou revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení v provozu provádět jen fyzické osoby, které mají platné osvědčení o odborné způsobilosti. Rozsah odborných znalostí a způsob jejich ověření upravuje vyhláška č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Revizní technik určených technických zařízení

Odborná způsobilost revizního technika určených technických zařízení předpokládá:

- úplné střední odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání,
- odbornou praxi v oblasti konstrukce nebo výroby nebo provozu určených technických zařízení (jeden rok pro žadatele s vysokoškolským vzděláním, tři roky pro žadatele s úplným středoškolským vzděláním),
- výcvik pro revizní činnost příslušného určeného technického zařízení v délce nejméně 3 měsíce pod dohledem revizního technika s příslušným osvědčením a s praxí nejméně 5 let,
- zkoušku z odborných teoretických znalostí před drážním správním úřadem (viz Příloha č. 5 část A vyhlášky č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů); zkouška musí být každých pět let opakována před komisí jmenovanou drážním správním úřadem, při které se ověřují zejména znalosti změn souvisejících právních předpisů a českých technických norem,
- odbornou způsobilost v elektrotechnice s kvalifikací „osoba poučená“ pro tlak, plyn, zdvihadla, dopravní zařízení, kontejnery a svařování drážních vozidel a kolejnic; „osoba znalá“ pro revizního technika elektrických zařízení.

Pro rozšíření oprávnění se provádí doplňovací zkouška před komisí jmenovanou drážním správním úřadem. Při této zkoušce se ověřují zejména znalosti vztažných právních předpisů a českých technických norem, týkajících se rozšíření rozsahu oprávnění.

Osoby oprávněné k provádění prohlídek a zkoušek určených technických zařízení
Dosažení odborné způsobilosti osob k provádění prohlídek a zkoušek určených technických zařízení v provozu (inspektor) vyžaduje

- vysokoškolské vzdělání,
- odbornou praxi v projektování, konstrukci, montáži, opravách, provozu nebo provádění revizí příslušných určených technických zařízení v délce nejméně pět let. Praxe revizního technika svařování se uznává pouze pro odbornou způsobilost inspektora tlakových zařízení, kontejnerů, výměnných nástaveb, svařování a defektoskopie,
- výcvik k provádění prohlídek a zkoušek příslušného určeného technického zařízení v provozu v délce nejméně tři měsíce, pod dohledem inspektora s příslušným osvědčením,
- zkoušku z odborných teoretických znalostí příslušného určeného technického zařízení před komisí ustanovenou Ministerstvem dopravy ČR. Obsahové a odborné zaměření zkoušky je uvedeno v Příloze č. 5 části B vyhlášky č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
- odbornou způsobilost v elektrotechnice s kvalifikací "osoba poučená" pro inspektora tlakových zařízení, plynových zařízení, zdvihacích zařízení, dopravních zařízení, kontejnerů a výměnných nástaveb, svařování a defektoskopie; "osoba znalá" pro inspektora elektrických zařízení.

Odborná způsobilost inspektora prokázaná zkouškou se každých pět let ověřuje před komisí jmenovanou Ministerstvem dopravy ČR (atestační zkouška). Touto zkouškou se ověřují zejména znalosti změn vztažných právních předpisů a českých technických norem.

Určená technická zařízení

Určenými technickými zařízeními na drahách jsou zařízení tlaková, plynová, elektrická, zdvihací, dopravní, pro ochranu před účinky atmosférické a statické elektřiny, pro ochranu před negativními účinky zpětných trakčních proudů, kontejnery a výměnné nástavby, která jsou konstruována a vyráběna pro provozování dráhy nebo drážní dopravu a slouží-li k zabezpečení provozování dráhy nebo drážní dopravu.

Podmínky pro provoz určených technických zařízení

Při provozování dráhy a drážní dopravy lze používat jen zařízení, které má platný průkaz způsobilosti vydaný drážním správním úřadem (viz dále), a jsou-li splněny následující podmínky provozní způsobilosti:

- a) provádění pravidelných revizí, prohlídek a zkoušek,
- b) zajištění řádné a bezpečné funkce zařízení obsluhou,
- c) trvalé dodržování provozně technických parametrů podle technické dokumentace.

Tato podmínka se považuje za splněnou, jestliže pro zařízení bylo vydáno prohlášení o shodě výrobku s technickými předpisy podle zákona č. 22/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a navazujících nařízení vlády.

Podmínky pro konstrukci, výrobu a provoz určených technických zařízení a jejich konkretizaci stanoví vyhláška č. 100/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Před jejich

uvedením do provozu musí být schválena jeho způsobilost k provozu, kterou schvaluje drážní správní úřad vydáním průkazu způsobilosti.

Průkaz způsobilosti určeného technického zařízení

Drážní správní úřad vydá průkaz způsobilosti určeného technického zařízení na základě technické prohlídky a zkoušky, kterou zajistí jejich výrobce na svůj náklad u právnické osoby, kterou určí Ministerstvo dopravy ČR, nebo na základě prohlášení výrobce o shodě výrobku s technickými předpisy (viz. § 13 zákona č. 22/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Při provozování dráhy a při provozování drážní dopravy mohou být provozována jen určená technická zařízení s platným průkazem způsobilosti.

Revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení

Určená technická zařízení v provozu podléhají pravidelným revizím (jejich časový interval viz Příloha č. 1 a 2 vyhlášky č. 100/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů), prohlídkám a zkouškám (viz Příloha č. 3 citované vyhlášky), kterými se ověřuje jejich technický stav a provozní způsobilost. Mohou je provádět jen fyzické osoby, které mají platné osvědčení o odborné způsobilosti.

Zpráva o revizi vyhotovená revizním technikem obsahuje vždy přesné označení zařízení, zaměření revize, obchodní jméno provozovatele zařízení, umístění zařízení, zjištěný stav zařízení, vyjádření o provozní způsobilosti zařízení, jméno, příjmení a podpis revizního technika, číslo jeho osvědčení a datum, kdy byla revize provedena.

Zápis o provedené prohlídce a zkoušce vyhotovený inspektorem (protokol) obsahuje vždy přesné označení zařízení, obchodní jméno provozovatele zařízení, umístění zařízení, popis provedené prohlídky a zkoušky, zjištěný stav zařízení, vyjádření o provozní způsobilosti zařízení a stanovení její doby, jméno, příjmení a podpis inspektora, číslo jeho osvědčení a datum, kdy byla prohlídka a zkouška provedena. Protokol se pořizuje ve třech vyhotoveních; jedno obdrží provozovatel zařízení, jedno Drážní úřad a jedno si ponechá inspektor, který prohlídku a zkoušku provedl.

Zprávy o revizích a protokoly o prohlídkách a zkouškách musí být přiloženy k průkazu způsobilosti zařízení uloženého u provozovatele zařízení.

Obsluha, údržba a opravy určených technických zařízení

Obsluhou, údržbou a opravami určených technických zařízení mohou být pověřovány pouze osoby, které byly s činnostmi na nich řádně seznámeny, prakticky zacvičeny a přezkoušeny.

Činnostmi na elektrických zařízeních mohou být pověřovány jen osoby s elektrotechnickou kvalifikací danou Přílohou č. 4 vyhlášky č. 100/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zabezpečení zaměstnanců

Provozovatel drážní dopravy je povinen zajistit způsob organizace práce a pracovních postupů při provozování dráhy, drážní dopravy a dráhy průmyslové tak, aby zaměstnanec:

- a) vstupoval, pohyboval se a pracoval v kolejišti jen za účelem výkonu práce, a to se zvýšenou pozorností na provoz, a aby při cestě na pracoviště a při odchodu z pracoviště používal pouze určené přístupové a únikové cesty,
- b) nestoupal a nesedal na hlavu kolejnic, srdcovku, přídržnici, jazyk nebo opornici výměny, na narážecí a táhlové ústrojí a na další zařízení drážních vozidel, s výjimkou stupaček a míst k tomu určených,
- c) nepodlézal drážní vozidla a nevstupoval mezi ně, pokud jsou v pohybu,
- d) nepřecházel koleje před a za stojícími drážními vozidly ve vzdálenosti menší než 5 metrů a nepřecházel koleje bezprostředně před a za jedoucími drážními vozidly,
- e) neprocházel mezerami mezi drážními vozidly, je-li vzdálenost mezi nimi menší než 10 metrů, pokud se nepřesvědčil, že tato vozidla nebudou uvedena do pohybu,
- f) nevystupoval, nesestupoval a nestál na brzdové plošině, schůdcích a bočních stupátkách drážních vozidel, pokud se nemůže přidržovat madla,
- g) nevystupoval na střechy drážních vozidel a jejich náklady na kolejištích s trolejovým vedením, pokud toto vedení není vypnuto a řádně zajištěno,
- h) při posunu drážních vozidel na ně naskakoval a seskakoval z nich jen tehdy, odpovídá-li rychlost drážního vozidla rychlosti jeho chůze,
- i) nenaskakoval a neseskakoval z drážních vozidel za nepříznivé povětrnostní situace, zejména za mlhy, deště, sněhu a náledí,
- j) ručně nesvěšoval a nerozvěšoval drážní vozidla, která jsou v pohybu,
- k) nerozvěšoval drážní vozidla tyčí v případě, že jejich rychlost neodpovídá rychlosti chůze,
- l) nerozvěšoval drážní vozidla při spojeném brzdovém, vzduchovém a jiném potrubí, při spojených kabelech elektrického topení a ovládání vozidel a při spuštěných přechodových můstcích,
- m) nevstupoval při svěšování a rozvěšování drážních vozidel mezi ně, pokud nejsou v klidu,
- n) nestál při jízdě na stupátkách drážních vozidel na straně ramp a pevných staveb zasahujících do zúženého průjezdného průřezu,
- o) netlačil nebo netáhnul drážní vozidla za nárazníky nebo šroubovky při současné chůzi v koleji,
- p) nevstupoval do prostoru mezi nákladní rampou a drážní vozidla, nezdržoval se v tomto prostoru a v místech, kde je úzký průjezdný průřez nebo není zachován volný schůdný prostor,
- r) při posunu, při práci na kolejišti, při čištění, údržbě a opravách drážních vozidel, při práci ve výškách a na pracovišti, kde je nebezpečí pádu předmětů nebo pracovních úrazů způsobených elektrickým proudem, a při stavební činnosti používal výstražné vesty, postroje nebo oděvy vyrobené z fluorescenčního materiálu, vhodné prostředky na ochranu hlavy a obuv s protiskluznou podešví vyhovující požadavkům normových hodnot a svítilny s bílým světlem, pokud vstupuje do tunelu.

Pro ochranu zaměstnanců na pracovišti je dále povinen v případě potřeby zajistit živání výstražných systémů, například zastavovacích terčů (tj. přenosných varovných návěstidel) tak, aby pracovní skupina nebo zaměstnanec nebyl jedoucím vlakem či samotným drážním vozidlem ohrožen.

V organizaci České dráhy a.s. se při opravách na trati a při kontrolních pochůzkách při práci v obvodu stanice setkáváme s pojmem tzv. „osamělý zaměstnanec“, tj. takový zaměstnanec, který pracuje sám na údržbě zařízení v kolejišti a je bezprostředně ohrožen pohybujícími se vozidly. Tento zaměstnanec je povinen předem oznámit druh a místo práce dopravnímu zaměstnanci (tj. výpravčímu, signalistovi, dozorcovi výhybek apod.), v jehož obvodu bude pracovat a předat mu bezpečnostní štítek (zhotoven z tuhého papíru, plechu, plastu – oranžové nebo červené barvy rozměru 105 x 155 mm, s nápisem „BEZPEČNOSTNÍ ŠTÍTEK“, s uvedením výkonné jednotky a jména a příjmení zaměstnance), který slouží k tomu, že dopravní zaměstnanec bude osamělého zaměstnance dohodnutým způsobem vyrozumívát o jízdě vozidel. Při předání bezpečnostního štítku dopravní zaměstnanec zapíše údaje o místě práce a způsobu vyrozumívání včetně času předání do dopravní dokumentace a oba zápis podepíší. Dopravní zaměstnanec umístí bezpečnostní štítek na místě určeném staničním řádem. Po skončení práce nebo před přechodem na jiné pracoviště si musí osamělý zaměstnanec bezpečnostní štítek osobně vyzvednout – dopravní zaměstnanec o tom učiní zápis ve své dopravní dokumentaci a oba záznam podepíší.

BOZP pro dopravovanou veřejnost

Povinnosti cestujících

Osoby nacházející se v obvodu dráhy jsou povinny dbát o svoji bezpečnost, dbát pokynů provozovatele dráhy k zajištění bezpečnosti osob a bezpečnosti provozování dráhy a drážní dopravy a pokynů k zajištění ochrany majetku a veřejného pořádku a jsou povinny zdržet se všeho, co by mohlo rušit nebo ohrozit provozování dráhy a drážní dopravy nebo mít za následek vznik škody na součástech dráhy nebo na drážním vozidle nebo narušit veřejný pořádek.

Dopravce pro cestující mj.:

- provozuje veřejnou drážní osobní nebo nákladní dopravu podle jízdního řádu a tarifu a předem vyhlášených smluvních přepravních podmínek v Přepravním a tarifním věstníku,
- ve veřejné drážní osobní dopravě přepraví každého, kdo má uzavřenou přepravní smlouvu, a přijme k přepravě zavazadlo, pokud jsou splněny přepravní podmínky a přepravě nebrání okolnosti, které dopravce nemůže odvrátit,
- ve veřejné drážní nákladní dopravě přepraví věci, pokud lze přepravu provést dopravcem a zařízeními vyhovujícími obvyklým přepravním potřebám,
- vytváří ve veřejné drážní osobní dopravě podmínky pro přepravu osob s omezenou schopností pohybu a orientace a rodičů s dětmi,

- ve veřejné drážní osobní dopravě zabezpečí předlékařskou první pomoc v případě nehody,
- zabezpečí náhradní dopravu za přerušenu veřejnou drážní osobní dopravu z důvodu nehody nebo z provozních důvodů, pro které nelze přepravu dokončit drážním vozidlem, kterým bylo započato plnění přepravní smlouvy,
- označí jednotlivá drážní vozidla nebo jejich soupravy určené pro přepravu osob názvem výchozí a konečné stanice (zastávky) a drážní vozidla bezbariérově přístupná cestujícím s omezenou schopností pohybu a orientace mezinárodním symbolem přístupnosti.

Jízdní řády

Řízení drážní dopravy organizuje provozovatel dráhy podle jízdního řádu (podrobnosti viz § 50 a následující vyhlášky č. 173/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Pro potřeby cestujících jsou provozovateli dráhy mj. stanoveny následující povinnosti:

- vydat pro každou trať vývěsný jízdní řád a pro každou stanici a zastávku „Příjezdy a odjezdy vlaků“,
- opravy zveřejňovat nejméně 24 hodin před jejich platností; jízdní řády a jejich změny zveřejnit nejméně 15 dní před počátkem jejich platnosti,
- zajistit, aby výše uvedené listiny byly ve stanicích veřejně přístupné, platné a v použitelném stavu.

Zajišťování bezpečnosti cestujících

Pravidelný nástup a výstup cestujících do drážních vozidel se uskutečňuje pouze na místech, která jsou k tomu určena. Ve stanicích bez mimoúrovňového přístupu k vlaku musí být zajištěn bezpečný přístup cestujících k vlaku s ohledem na pohyb drážních vozidel. Dopravce vytváří odpovídající podmínky pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace (vyhláška č. 398/2009 Sb.) tak, aby jejich přeprava byla bezpečná a přiměřeně pohodlná.

Informační systémy pro veřejnost

Na veřejně přístupných místech ve stanicích a zastávkách musí být umístěny informace o předvídaných mimořádnostech v drážní dopravě a ve stanicích zabezpečujících prodej jízdenek také smluvní přepravní podmínky a tarif. Na dráze celostátní a dráze regionální v železničních stanicích, kde zastavují expresní vlaky a rychlíky osobní dopravy, se umísťuje přehled řazení drážních vozidel v těchto vlacích. Ve stanicích, kde se řídí doprava vlaků, musí být pro veřejnost zajištěna informace o jednotném čase používaném při organizování drážní dopravy. Ve stanicích, kde je možno nastupovat současně do dvou a více vlaků různých směrů, musí být cestující na přístupové cestě na nástupiště a na nástupišti informováni o směru jízdy konkrétního vlaku a o době odjezdu vlaku, jde-li o dráhu celostátní nebo o dráhu regionální. Cestující musí být ve stanicích a na zastávkách informováni o předvídaných změnách v osobní dopravě, které nejsou uvedeny v jízdním řádu; ve stanicích a zastávkách vybavených obsluhovaným zvukovým nebo obrazovým informačním zařízením na dráze celostátní a dráze regionální musí být

cestující informováni o zpoždění vlaku, je-li zpoždění 10 minut a větší, a to nejpozději v době příjezdu nebo odjezdu vlaku uvedeného v jízdním řádu. Předvídané omezení drážní dopravy se oznamuje vývěskami umístěnými ve stanicích na přístupném místě nebo jiným vhodným způsobem. Podávání informací o jízdě vlaků se pro cestující veřejnost zajišťuje prostřednictvím zvukových a obrazových informačních zařízení. Základní informace v grafickém provedení musejí být kontrastní a viditelné ze vzdálenosti, ze které mají být čteny.

Tyto informace se na hlavních komunikačních cestách ve stanicích doplňují akustickými, taktilními a viditelnými prvky sloužícími osobám se sníženou schopností pohybu a orientace.

Nástupiště a nakládací rampy

Nástupiště se zřizují pro zajištění plynulého, pohodlného a bezpečného nástupu a výstupu cestujících u kolejí, na nichž pravidelně zastavují vlaky osobní přepravy. Nová ostrovní nástupiště a vnější nástupiště musí mít alespoň jeden bezbariérový přístup, který umožní nástup i osobám s omezenou schopností pohybu a orientace.

Délka nástupní hrany nástupiště se zřizuje na délku nejdelšího vlaku pro přepravu osob, který u nástupiště pravidelně zastavuje. Výška nástupní hrany u nově zřizovaných nástupišť na celostátní dráze, s mimoúrovňovým přístupem, musí být 550 mm nad temenem přilehlé kolejnice. Vzdálenost nástupní hrany nástupiště od osy přilehlé koleje upravuje ČSN 73 4959.

Z důvodu omezeného prostoru nebo zvláště složitých místních podmínek v zastavěném území nebo státem vyhlášených chráněných územích nemusí drážní správní úřad trvat na dodržení podmínek výše uvedených. Nelze-li parametry dodržet, musí být bezpečnost provozování dráhy a drážní dopravy zajištěna odpovídajícím stavebnětechnickým řešením a organizačním opatřením.

Značení na nástupištích

K ochraně cestující veřejnosti na nástupištích je možno přispět :

- označením volného okraje (hrany) pochůzná plochy nástupiště výstražným nátěrem (viz čl. 25 ČSN 74 3305),
- u mimoúrovňových nástupišť vyznačením bezpečnostního pásu šířky minimálně 800 mm odděleným od ostatní plochy kontrastně hmatově a opticky vnímatelným varovným pásem ve smyslu čl. 5.7 ČSN 73 4959.

Vybavenost železničních stanic a železničních zastávek

Železniční stanice pro provozování veřejné drážní osobní dopravy musí být vybaveny

- zařízením pro odbavování cestujících,
- zařízením pro příjem, výdej a úschovu zavazadel,
- nástupišti,
- prostory pro cestující a jejich ochranu před povětrnostními vlivy,

- hygienickým zařízením,
- informačním systémem o příjezdu a odjezdu vlaků, který musí být zpřístupněn i pro osoby s omezenou schopností orientace,
- orientačními značkami o přístupu k vlakům, včetně hmatového nebo akustického vyznačení přístupu k vlakům pro osoby s omezenou schopností orientace,
- bezbariérovým přístupem do prostorů a zařízení sloužících cestujícím,
- osvětlením prostor pro cestující.

Železniční zastávky musí být vybaveny

- nástupiště,
- prostory pro cestující a jejich ochranu před povětrnostními vlivy, případně pro odbavování cestujících,
- bezbariérovým přístupem na nástupiště, včetně hmatového nebo akustického vyznačení přístupu k vlakům pro osoby s omezenou schopností pohybu a orientace,
- osvětlením prostor pro cestující.

Pravomoci průvodčího

Průvodčí drážního vozidla nebo jiná osoba ve veřejné drážní osobní dopravě pověřená dopravcem a vybavená kontrolním odznakem nebo průkazem dopravce je oprávněna dávat cestujícím pokyny a příkazy k zajištění jejich bezpečnosti, bezpečnosti ostatních cestujících a bezpečnosti a plynulosti dopravy. Průvodčí je oprávněn:

- vyloučit z přepravy cestujícího, který se na výzvu neprokáže platným jízdním dokladem a nesplní povinnost zaplatit jízdné a přírážku,
- vyloučit z přepravy cestujícího nebo uložit cestujícímu zaplacení přírážky, pokud přes upozornění nedodrží přepravní řád, jeho pokyny a příkazy, znečišťuje drážní vozidlo nebo pokud svým chováním ruší klidnou přepravu cestujících nebo ostatní cestující jinak obtěžuje; vyloučením z přepravy nesmí být ohrožena bezpečnost a zdraví cestujícího,
- nepřipustit k přepravě nebo vyloučit z přepravy zavazadlo cestujícího nebo zvíře s ním přepravované, pokud jsou překážkou bezpečné přepravy cestujících nebo ohrožují zdraví cestujících nebo pokud jejich přepravu neumožňují přepravní podmínky,
- uložit cestujícímu, který se neprokázal platným jízdním dokladem, zaplacení jízdného a přírážky k jízdnému nebo vyžadovat od cestujícího osobní údaje potřebné k vymáhání jízdného a přírážky k jízdnému, pokud cestující nezaplatí na místě.

Povinnosti cestujícího

Cestující je povinen při nástupu do drážního vozidla, pobytu v něm a při výstupu z drážního vozidla chovat se tak, aby neohrozil svou bezpečnost, bezpečnost jiných osob, bezpečnost a plynulost drážní dopravy, a dbát přiměřené opatrnosti dané povahou drážní dopravy. Cestující je dále povinen:

- a) dbát pokynů a příkazů pověřené osoby, které směřují k zajištění bezpečnosti a plynulosti drážní dopravy, jeho bezpečnosti nebo bezpečnosti ostatních cestujících,
- b) na výzvu pověřené osoby se prokázat platným jízdním dokladem; neprokáže-li se platným jízdním dokladem z příčin na své straně, zaplatit jízdné z nástupní do cílové stanice nebo, nelze-li bezpečně zjistit stanici, kde cestující nastoupil, z výchozí stanice vlaku, a přírážku k jízdnému nebo se prokázat osobními údaji potřebnými na vymáhání zaplacení jízdného a přírážky k jízdnému, pokud cestující nezaplatí na místě,
- c) na výzvu pověřené osoby zaplatit přírážku za nedodržování přepravního řádu,
- d) na výzvu pověřené osoby ji následovat na vhodné pracoviště veřejné správy ke zjištění totožnosti, anebo na výzvu pověřené osoby setrvat na vhodném místě do příchodu osoby oprávněné zjišťovat totožnost cestujících, a to nesplní-li povinnosti uvedené v písmenu b).

3 Rizikové faktory

Rizikové faktory železniční dopravy plynou z nerespektování stanovených povinností a chybného jednání zaměstnanců železniční dopravy, zejména pak zaměstnanců provádějících posun a dále strojvedoucích. Jedná se především o nerespektování návěstí, seskakování z rychle jedoucích vagonů, chůze v trati bez soustředění, podlézání vozidel a riskantní přecházení před nimi. K těmto klasickým rizikům dále přistupuje nebezpečí plynoucí z nakládky a vykládky vagonů.

Rizika dále plynou ze selhání železničního dopravního prostředku jako takového z důvodu technické závady (podceňování stanovených revizí, kontrol a zkoušek, včetně odstranění zjištěných závad a podceňování požadavků, aby byla k jízdě používána pouze drážní vozidla v odpovídajícím technickém stavu).

Rizika vznikají z neodborného jednání v souvislosti s nerespektováním návěstí, z nevyhovujícího zdravotního stavu, z jednání pod vlivem alkoholu; úrazy vznikají při únavě (mikrospánek, nesoustředěnost) a ze stresových situací [možno minimalizovat dodržováním stanoveného režimu řízení a odpočinků – viz příslušná ustanovení zákoníku práce.

Způsoby prevence spočívají v jednoznačném dodržování stanovených bezpečnostních požadavků, a to jak konkrétních předpisů, tak opatření zaměstnavatele (dodržování místních provozních bezpečnostních předpisů, staničních řádů apod.).

Nejrizikovější faktor – křížení dráhy s pozemními komunikacemi

Přejezd tratí s traťovou rychlostí nižší nebo rovnou 60 km.h⁻¹, přejezd určený výlučně pro chůzi osob na tratích s traťovou rychlostí nižší nebo rovnou 100 km.h⁻¹, nejde-li o přejezd, jehož dopravní moment přesáhne hodnotu 10 000, může být zabezpečen pouze

výstražným křížem. Ostatní přejezdy výše neuvedené se zabezpečují světelným přejezdovým zabezpečovacím zařízením; stejně tak jako přejezdy, u nichž to vyžadují rozhledové a místní poměry.

Světelné přejezdové zabezpečovací zařízení musí varovat uživatele pozemní komunikace s dostatečným časovým předstihem, že se k přejezdu blíží vlak nebo drážní vozidlo, červeným přerušovaným světlem a přerušovaným zvukovým signálem. Světelné přejezdové zabezpečovací zařízení může být doplněno závorovými břevely. Při sklopení závorových břeven musí být zvukový signál přerušen, pokud závorová břevena přehrazují pozemní komunikaci v celé šíři. U přejezdů využívaných jenom v určitém ročním období může být světelné přejezdové zabezpečovací zařízení nahrazeno uzamykatelnou závorou.

Stávající přejezdy mohou být zabezpečeny mechanickým přejezdovým zabezpečovacím zařízením, které sklopenými závorovými břevely informuje uživatele pozemní komunikace, že se k přejezdu blíží vlak nebo drážní vozidlo. Podrobnosti umístění označení a zabezpečení přejezdu, výpočet dopravního momentu, způsob vyhodnocování rozhledových a místních poměrů a parametry výstrahy obsahují české technické normy uvedené v příloze č. 5 vyhlášky č. 177/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, konkrétně ČSN 34 2650 a ČSN 73 6380.

Drážní doprava má přednost před provozem na pozemních komunikacích (podrobnosti viz § 6 zákona č. 266/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3, 4 a 17 vyhlášky č. 177/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 37 zákona č. 13/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 47 vyhlášky č. 104/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů a § 28 a 29 zákona č. 361/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

4 Osobní ochranné pracovní prostředky

Vyhodnocení rizik pro případné přidělování OOPP se provádí podle Tabulky Přílohy č. 1 nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků.

V případě podstatného snížení a ztráty ochranné funkce OOPP (opotřebením nebo poškozením) musí být provedena okamžitá výměna OOPP.

Poskytování ochranných nápojů se řídí ustanovením § 8 nařízení vlády č. 361/2007 Sb., ve znění nařízení vlády č. 68/2010 Sb. (účinnost od 1.5.2010)

5 Zdravotní způsobilost

§ 103 odst.1 písm.a) zákoníku práce ukládá zaměstnavateli povinnost nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával práci, která by neodpovídala jeho zdravotní způsobilosti. Pro železniční dopravu tuto povinnost konkretizuje ustanovení § 45 odst. 3 zákona

č. 266/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů, které dále odkazuje na vyhlášku č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Je možno zdůraznit, že posouzení zdravotní způsobilosti se nevyžaduje u osob provádějících činnosti, kterých je třeba k odvrácení živelní události, nehody nebo mimořádné provozní situace nebo ke zmírnění jejich bezprostředních následků v souvislosti s provozováním dráhy a drážní dopravy, jde-li o činnosti vykonávané nejdéle po dobu 10 dnů.

Při provádění preventivních prohlídek (jejich konkrétní náplň je stanovena v § 5 vyhlášky č. 101/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů) musí být posuzujícím lékařem drážním správním úřadem, provozovatelem dráhy nebo provozovatelem drážní dopravy sdělen druh požadované prohlídky, druh práce a pracovní podmínky, pro které je zdravotní způsobilost požadována.

Posudek o zdravotní způsobilosti (jednoznačný, neobsahující diagnózu a jednoznačné vyjádření „zdravotně způsobilý“ nebo „nezpůsobilý k navrhované činnosti“ nebo „zdravotně způsobilý k navrhované činnosti jen za určitých podmínek v posudku jednoznačně vyjádřený“ – např. požadavek na dodržení určitého režimu práce a odpočinku, maximální délka směny, povinnost používat určité pomůcky, zákaz určitého druhu činnosti, požadavek na úpravu pracovního prostředí) je podkladem pro provozovatele dráhy a provozovatele drážní dopravy při sjednávání druhu práce v pracovní smlouvě.

K posouzení zdravotní způsobilosti je posuzující lékař oprávněn vyžádat si od zaměstnavatele nebo drážního správního úřadu objektivní údaje potřebné k vlastnímu posouzení a od praktického lékaře, u něhož je posuzovaný v soustavné péči, příp. též od jiného ošetřujícího lékaře výpis ze zdravotní dokumentace s údaji nezbytnými pro posouzení zdravotní způsobilosti. Při preventivních prohlídkách vychází posuzující lékař kromě podkladů uvedených výše i z dokumentace o vstupní preventivní prohlídce.

Posuzující lékař vydá posudek:

- provozovateli dráhy nebo dopravci u osob řídících drážní vozidlo a u osob provádějících ostatní činnosti při provozování dráhy a drážní dopravy a u uchazečů o výkon těchto činností,
 - drážnímu správnímu úřadu u uchazečů o získání průkazu způsobilosti k řízení drážního vozidla a v případě mimořádné prohlídky též u osob řídících drážní vozidlo.
- Lékař seznámí posuzovaného s posudkem a na jeho žádost mu vydá posudek písemně.

Zdravotní způsobilost fyzických osob řídících drážní vozidlo a uchazeče o vydání průkazu k řízení drážního vozidla

U uchazečů o průkaz způsobilosti k řízení drážního vozidla je vstupní prohlídka požadována před započítáním výcviku k získání odborné způsobilosti k řízení drážního vozidla.

Pokud není v posudku stanoveno jinak, je doba platnosti posudku osob ve věku do 50 let dva roky a ve věku nad 50 let jeden rok.

Zdravotní způsobilost fyzických osob provádějících ostatní činnosti včetně uchazečů o tyto činnosti

V úvodu je třeba poznamenat, že mezi tyto osoby patří též osoby mladší 18 let při volbě povolání, které při provozní praxi na středních odborných školách dopravních mají provádět činnosti dále uvedené.

Osoba provádějící činnosti v souvislosti s drážní dopravou je možno rozdělit do následujících skupin :

- a) osoby vykonávající činnosti při provozování dráhy a drážní dopravy, které přímo zabezpečují obsluhu dráhy, zabezpečují nebo organizují drážní dopravu a řídí se při tom tvarovými, světelnými a zvukovými znaky a návěstmi, nebo je dávají,
- b) osoby, které při své pracovní činnosti
 1. vstupují bez dozoru na provozovanou dopravní cestu a nepodílejí se přímo na zabezpečení obsluhy dráhy, ani na zabezpečení nebo organizování drážní dopravy,
 2. provádějí revize, prohlídky a zkoušky určených technických zařízení.

Vstupní prohlídky uchazečů k provádění činností při provozování dráhy a drážní dopravy se vykoná před vznikem pracovně-právního vztahu nebo před převedením na činnost, pro kterou je posouzení zdravotní způsobilosti vyžadováno. Pokud má tato osoba platný posudek o zdravotní způsobilosti k činnosti, pro niž bylo požadováno posouzení zdravotní způsobilosti s vyššími nebo stejnými podmínkami zdravotní způsobilosti, preventivní prohlídka není nutná.

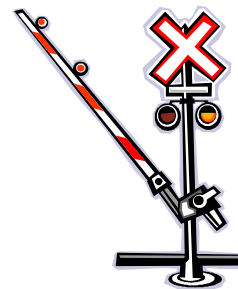
Pokud není v posudku stanoveno jinak, je doba platnosti posudku o zdravotní způsobilosti:

1. ve věku do 18 let u všech činností jeden rok,
2. ve věku nad 50 let u činností podle výše uvedeného písm. a) jeden rok a u činností podle písm. b) dva roky,
3. ve věku od 18 do 50 let, vykonávajících ostatní činnosti podle výše uvedeného písm. a) tři roky,
4. ve věku od 18 do 50 let, vykonávajících ostatní činnosti podle výše uvedeného písm. b) bodu 1 čtyři roky,
5. ve věku od 18 do 50 let, vykonávajících činnosti podle výše uvedeného písm. b) bodu 2, pokud se na ně nevztahuje výše uvedené písm. b) bod 1, pět let.

Posuzující lékař může u pravidelných prohlídek a u mimořádných prohlídek platnost posudku zkrátit až na jeden rok v případě, že se ve zdravotním stavu posuzovaných osob vyskytují nemoci, které by do příští pravidelné prohlídky mohly omezit zdravotní způsobilost nebo vést k poškození na zdraví posuzované osoby.

6 Související předpisy

- 1) Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci)., ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách, ve znění pozdějších předpisů (úplné znění vyhlášeno zákonem č. 460/2006 Sb.)
- 4) Nařízení vlády č. 1/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní nákladní dopravu, ve znění nařízení vlády č. 295/2000 Sb.
- 5) Nařízení vlády č. 168/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky
- 6) Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí
- 7) Vyhláška MD č. 100/1995 Sb., kterou se stanoví podmínky pro provoz, konstrukci a výrobu určených technických zařízení a jejich konkretizace (Řád určených technických zařízení), ve znění pozdějších předpisů
- 8) Vyhláška MD č. 101/1995 Sb., kterou se vydává Řád pro zdravotní a odbornou způsobilost osob při provozování dráhy a drážní dopravy, ve znění pozdějších předpisů
- 9) Vyhláška MD č. 173/1995 Sb., kterou se vydává dopravní řád drah, ve znění pozdějších předpisů
- 10) Vyhláška MD č. 177/1995 Sb., kterou se vydává stavební a technický řád drah, ve znění pozdějších předpisů
- 11) Vyhláška MDS č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu
- 12) Vyhláška č. 351/2004 Sb., o rozsahu služeb poskytovaných provozovatelem dráhy dopravci
- 13) Vyhláška MD č. 376/2006 Sb., o systému bezpečnosti provozování dráhy a drážní dopravy a postupech při vzniku mimořádných událostí na drahách
- 14) ČD D1 Předpis pro používání návěstí při organizování a provozování drážní dopravy.
- 15) ČD D2 Předpis pro organizování a provozování drážní dopravy
- 16) ČD Op 16 Pravidla o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci
- 17) ČSN 34 2650 Železniční zabezpečovací zařízení - Přejezdová zabezpečovací zařízení, Z1 (3.2010) – datum zrušení 1.2.2012,
- 18) ČSN 34 2650 ed. 2 Železniční zabezpečovací zařízení - Přejezdová zabezpečovací zařízení (3.2010)

- 19) ČSN 73 4959 Nástupiště a nástupištní přístřešky na drahách celostátních, regionálních a vlečkách
- 20) ČSN 73 6380 Železniční přejezdy a přechody, Z1 (5.2008)